

Het mensbeeld dat mij het meest bevalt

Blijkbaar heb ik het polemisch karakter van mijn bijdrage „De rechten van een volk“ (DS 13 april) danig onderschat. Een aantal negatieve commentaren op deze pagina nopen mij tot een reactie.

Even herhalen voor een goed begrip: waarom stel ik nationalisme gelijk met zwichten voor racisme? Het is vooral deze stelling die velen in het verkeerde keelgat is geschoten. Het nationalisme eist kulturele homogeniteit. Tot zover heb ik nog altijd gelijk, zeggen zelfs mijn critici, bijvoorbeeld Jaak Peeters in zijn bijdrage met de titel „Nationale rechten zijn ook mensenrechten“ (DS 23 april): „Dat een vorm van kulturele homogeniteit wordt opgeëist, klopt“. Deze kulturele homogeniteit is noodzakelijk om een einde te maken aan de problemen die een kulturele heterogeniteit onvermijdelijk met zich brengt.

In de woorden van Peeters: „Voor zover dat gevaar (het gevaar van onderlinge problemen tussen groepen) dan toch bestaat, is precies dat een argument om van elkaar verschillende volksgroepen zoveel mogelijk uit elkaar te halen. Wijlen Jos de Saeger zei ooit dat men Vlamingen en Walen beter uit elkaar kon halen, want hoe minder gemeenschappelijke materies

zij hebben, hoe minder ruzie ze onderling kunnen maken“.

Een andere auteur die zich kritisch heeft uitgelaten over mijn bijdrage (Wendel Trio, „Recht op zelfbeschikking is basisrecht van alle volkeren“, DS 27 april) beweert ongeveer hetzelfde: we moeten komen tot een „ter discussie stellen van het samenleven van verschillende volkeren. (...) De enige (...) oplossing voor de vele etnische conflicten in de wereld is de onvoorwaardelijke erkenning van het recht op zelfbeschikking van alle volkeren“.

De moeilijkheden die ontstaan als gevolg van het samenleven van groepen zijn een reden voor nationalisme, zelfbeschikking en hertekening van de grenzen. Dat is nu juist wat ik al in mijn vorige bijdrage heb omschreven als *zwichten voor de machten van het racisme en de vreemdelingenhaat*. Of dat zwichten nu terecht is of niet, gerechtvaardigd of niet, noodzakelijk of niet, het blijft zwichten.

Het kan natuurlijk terecht zijn, ik heb reeds gewezen op de mogelijke legitimiteit van een strijd om zelfbeschikking. Het is dus een beetje goedkoop om mij dan achteraf te beschuldigen van het tonen van „weinig respect voor de vaak gerechtvaardigde

strijd van vele volkeren“ (Wendel Trio).

Het is blijkbaar ook nodig te wijzen op het feit dat mijn stelling (nationalisme is zwichten voor racisme) niet automatisch leidt tot de stelling „nationalisme is gelijk aan racisme“. Jaak Peeters schijnt te suggereren dat ik mij tot deze denkfout heb laten verleiden.

De konklusie is dus dat zelfs mijn tegenstanders argumenten aandragen die mijn stelling staven. Maar laten we deze polemieken voor wat ze is. Het lijkt mij interessanter om, naar het goede voorbeeld van Jaak Peeters, de discussie over het nationalisme te voeren op een hoger, of laten we zeggen meer abstract niveau.

We zouden inderdaad kunnen beginnen met het maken van een onderscheid tussen twee mensbeelden. In het ene mensbeeld wordt vooral de nadruk gelegd op de mens als onderdeel van een bepaalde cultuur. Een cultuur is de levensstijl van een samenleving.

Elke cultuur en elk volk hebben een eigen manier om hun typisch menszijn uit te drukken, hebben een eigen en unieke volksaard of kulturele identiteit, die zowel de meest triviale als de meest verheven acties en gedachten beïnvloedt en die gemeenschappelijk

is voor alle leden van het volk.

Deze aard wordt gevormd door de taal, de godsdienst, de tradities, de zeden en gewoonten, de waarden, het klimaat, de staatsvorm, de graad van industrialisatie en urbanisatie, de organisatie, de wetenschappelijkheid, de techniciteit, enz. Het is een manier van menszijn en een wijze waarop men de wereld bekijkt.

De mens is gebonden aan een kollektiviteit, een groep en een volk. Het leven van dat volk verloopt volgens bepaalde algemene patronen van gedachten, normen en waarden die ouder zijn dan de leden en die door de traditie worden overgeleverd. De individuele acties en gedachten worden vergeleken met de zichtbare rimpels aan het oppervlak van het water, veroorzaakt door de wind uit allerlei richtingen.

De cultuur is de konstante onderliggende stroming die onzichtbaar is aan het oppervlak. De begrippen „identiteit van een cultuur“ of „levensstijl van een samenleving“ leggen de nadruk op de kollektiviteit en de homogeniteit, niet op het individuele.

Het individu ontvangt zijn identiteit, zijn geestelijk en zedelijk leven via de bemiddeling van het milieu waartoe hij behoort. Hij wordt geboren in een

bepaalde maatschappij en ontleent daaraan zijn identiteit. Hij creëert zichzelf niet. De samenleving is dan ook homogeen.

De fundamentele persoonlijkheid komt voort uit de gemeenschap, is niet een persoonlijk bezit. Het is een bezit dat men deelt met zijn volksgenoten. De persoonlijkheid is niet individueel, ze is kollektief. De groep heeft een eigen identiteit die ze behoudt als de oorspronkelijke leden zijn verdwenen, en die ze zal behouden ook als de huidige leden zijn verdwenen. Sterke persoonlijkheden kunnen een invloed uitoefenen op de identiteit van de groep, maar fundamenteel kan men zeggen dat de persoonlijkheid van een individu bijkomstig is voor de groep.

In het andere mensbeeld wordt uitgegaan van een mens die niet noodzakelijk terugvalt op de eigen gemeenschap en de groepsidentifikatie. Deze mens breekt met de kulturele homogeniteit, met het conformisme van de plaatselijke ideeën, met het groepsgevoel, met de „communis opinio“ en de ideeën en konventies van een kollektiviteit. Het is dit mensbeeld dat mij het meest bevalt.

Filip SPAGNOLI

(De auteur is ambtenaar verbonden aan het Nationaal Instituut voor de Statistiek.)